

دوفصلنامه تاریخ علوم و فناوری دوره اسلامی
سال سیزدهم، شماره‌های اول و دوم، سال ۱۴۰۳
شماره پیاپی: ۲۵ و ۲۶

صاحب امتیاز: مؤسسه پژوهشی میراث مکتوب
مدیر مسئول: اکبر ایرانی
سر دبیر: محمد باقری
مدیر داخلی: زینب کریمیان
اجرای جلد: محمود خانی

مدیر فنی و امور چاپ: حسین شاملوفرد

همکاران علمی

حسن امینی * حمید بهلول * پویان رضوانی * فاطمه سوادی * حنیف قلندری * یونس کرامتی * امیرمحمد گمینی
شمامه محمدی‌فر * راضیه‌سادات موسوی * یونس مهدوی * سجاد نیک‌فهم خوب‌روان

مشاوران علمی

یوسف ثبوتی * توفیق حیدرزاده
محمدابراهیم ذاکر * حسن طارمی * مهدی محقق
حسین معصومی‌همدانی * محمدجواد ناطق * سیدحسین نصر
علی بابایف (جمهوری آذربایجان) * جان لنارت برگرن (کانادا) * گلن وان بروملن (کانادا) * احمد جبار (فرانسه)
سرگی دمیدوف (روسیه) * رشدی راشد (فرانسه) * جمیل رجب (کانادا) * سری‌رامولا سارما (آلمان)
ژاک سزبانو (سوئیس) * جورج صلیبا (امریکا) * حکیم سید ظل‌الرحمان (هند)
مصطفی موالدی (سوریه) * یان پیتر هونخندایک (هلند) * میچیو یانو (ژاپن)

تصویر پشت جلد: نقش کاشیکاری از مدرسه العنبرگ در سمرقند با کتیبه: العلم کنز عظیم [لا یفنا (از حضرت علی (ع))]

نشانی مجله: تهران، خیابان انقلاب اسلامی، بین خیابان دانشگاه و ابوریحان، ساختمان فروردین، شماره ۱۱۸۲، طبقه چهارم، شماره ۱۶
کد پستی: ۹۳۵۱۹-۱۳۱۵۶ تلفن: ۰۶۶۴۹۰۶۱۲ دوزنگار: ۰۶۶۴۰۶۲۵۸

www.mirasmaktoob.ir
miraselmi@mirasmaktoob.ir / miraselmi90@gmail.com
بها: ۶۰۰۰۰۰ تومان

فهرست

فهرست

مقاله

مقاله اول	عنوان مقاله اول	صفحه اول مقاله اول
مقاله دوم	عنوان مقاله دوم	صفحه اول مقاله دوم
مقاله سوم	عنوان مقاله سوم	صفحه اول مقاله سوم
مقاله چهارم	عنوان مقاله چهارم	صفحه اول مقاله چهارم
مقاله پنجم	عنوان مقاله پنجم	صفحه اول مقاله پنجم
مقاله ششم	عنوان مقاله ششم	صفحه اول مقاله ششم
مقاله هفتم	عنوان مقاله هفتم	صفحه اول مقاله هفتم
مقاله هشتم	عنوان مقاله هشتم	صفحه اول مقاله هشتم
مقاله نهم	عنوان مقاله نهم	صفحه اول مقاله نهم
مقاله دهم	عنوان مقاله دهم	صفحه اول مقاله دهم
مقاله یازدهم	عنوان مقاله یازدهم	صفحه اول مقاله یازدهم
مقاله بیستم	عنوان مقاله بیستم	صفحه اول مقاله بیستم

معرفی کتاب

کتاب اول	عنوان کتاب اول	صفحه اول کتاب اول
کتاب دوم	عنوان کتاب دوم	صفحه اول کتاب دوم

یادداشت‌های تاریخی

یادداشت اول	عنوان یادداشت اول	صفحه اول یادداشت اول
یادداشت دوم	عنوان یادداشت دوم	صفحه اول یادداشت دوم

یادنامه‌ها

یادنامه اول	عنوان یادنامه اول	صفحه اول یادنامه اول
یادنامه دوم	عنوان یادنامه دوم	صفحه اول یادنامه دوم
یادنامه سوم	عنوان یادنامه سوم	صفحه اول یادنامه سوم
یادنامه چهارم	عنوان یادنامه چهارم	صفحه اول یادنامه چهارم
یادنامه پنجم	عنوان یادنامه پنجم	صفحه اول یادنامه پنجم
یادنامه ششم	عنوان یادنامه ششم	صفحه اول یادنامه ششم
یادنامه هفتم	عنوان یادنامه هفتم	صفحه اول یادنامه هفتم
یادنامه هشتم	عنوان یادنامه هشتم	صفحه اول یادنامه هشتم
یادنامه نهم	عنوان یادنامه نهم	صفحه اول یادنامه نهم
یادنامه دهم	عنوان یادنامه دهم	صفحه اول یادنامه دهم
یادنامه یازدهم	عنوان یادنامه یازدهم	صفحه اول یادنامه یازدهم
یادنامه بیستم	عنوان یادنامه بیستم	صفحه اول یادنامه بیستم

رسائل

رساله اول	عنوان رساله اول	صفحه اول رساله اول
رساله دوم	عنوان رساله دوم	صفحه اول رساله دوم
رساله سوم	عنوان رساله سوم	صفحه اول رساله سوم
رساله چهارم	عنوان رساله چهارم	صفحه اول رساله چهارم
رساله پنجم	عنوان رساله پنجم	صفحه اول رساله پنجم
رساله ششم	عنوان رساله ششم	صفحه اول رساله ششم
رساله هفتم	عنوان رساله هفتم	صفحه اول رساله هفتم
رساله هشتم	عنوان رساله هشتم	صفحه اول رساله هشتم
رساله نهم	عنوان رساله نهم	صفحه اول رساله نهم
رساله دهم	عنوان رساله دهم	صفحه اول رساله دهم
رساله یازدهم	عنوان رساله یازدهم	صفحه اول رساله یازدهم
رساله بیستم	عنوان رساله بیستم	صفحه اول رساله بیستم

درگذشت شیخ محمد رضاء الله انصاری

گردآوری و ترجمه میرکازم جلالی^۱

پروفسور شیخ محمد رضاء الله انصاری تاریخ‌نگار علم، فیزیکدان، اخترشناس و نویسنده معروف هندوستان در تاریخ ۲۵ فوریه ۲۰۲۳ م (۶ اسفند ۱۴۰۱) در سن ۹۰ سالگی درگذشت. وی در ۸ آوریل ۱۹۳۲ (۱۹ فروردین ۱۳۱۱) در دهلی در خانواده‌ای دانش‌پژوه متولد شد. مدرک کارشناسی خود را در سال ۱۹۵۳ م با رتبه ممتاز و مدرک کارشناسی ارشد را در ۱۹۵۶ م در رشته فیزیک از کالج دهلی (کالج ذاکر حسین فعلی) گرفت. در سال ۱۹۵۹ م موفق به دریافت بورسیه پژوهشی بنیاد آلکساندر فون هومبولت (بن، آلمان) شد.

او ابتدا در آنجا در انستیتوی فیزیک نظری کار کرد. سپس به دانشگاه ابرهارد کارل در توینگن (آلمان) منتقل شد. در همان جا در سال ۱۹۶۶ م درجه دکترا خود را در فیزیک-ریاضی دریافت کرد.

رضاء الله انصاری در بیستمین کنگره بین‌المللی تاریخ علم (تابستان ۱۳۷۶، لیژ، بلژیک)

در مدت اقامت در آلمان در حوزه تاریخ علوم دقیق در هند و کشورهای اسلامی هم تخصص گرفت.

از سال ۱۹۶۶ تا ۱۹۶۹ م به عنوان پژوهشگر وابسته به شورای پژوهشی آلمان در سمت‌های مختلف فعالیت کرد. در سال ۱۹۶۹ م دانشگاه اسلامی علی‌گره از او دعوت کرد تا به عنوان دانشیار فیزیک نظری به گروه فیزیک بپیوندد. او در آنجا یک گروه پژوهشی در زمینه اختر فیزیک تأسیس کرد. فعالیت‌های اختر فیزیکی او در زمینه فیزیک خورشید و ماده میان ستارگان، هم در سطح ملی و هم بین‌المللی، شناخته شد و سبب انتخاب او به عنوان عضو وابسته انجمن سلطنتی نجوم (بریتانیا)^۲ و عضو اتحادیه بین‌المللی

۱. پژوهشگر آزاد، mirkazem@yahoo.com

2. Royal Astronomical Society (UK)

نجوم (IAU)^۱ در سال ۱۹۷۲م گردید و در سال ۱۹۷۳م به عضویت پیوسته انجمن سلطنتی نجوم درآمد.

علاوه بر عضویت در کمیسیون‌های تخصصی انجمن، انصاری به کمیسیون ۴۱ اتحادیه بین‌المللی نجوم (تاریخ نجوم) پیوست و چنان در آن فعال بود که از سال ۱۹۹۱ تا ۱۹۹۴م به عنوان معاون رئیس این کمیسیون و سپس به عنوان رئیس کمیسیون از سال ۱۹۹۴ تا ۱۹۹۷م انتخاب شد. انصاری اولین رئیس هندی/آسیایی کمیسیون ۴۱ از ابتدای تأسیس آن بود.

انصاری در سال ۱۹۹۷م همایشی درباره تاریخ نجوم شرق در مجمع عمومی اتحادیه بین‌المللی نجوم در کیوتو (ژاپن) برگزار کرد که مجموعه مقالات آن توسط خودش ویرایش و منتشر شد. پس از آن انصاری زمینه تحقیقاتی خود را به تاریخ نجوم و ریاضیات به‌ویژه در هند سده‌های میانه تغییر داد که پس از بازنشستگی‌اش در سال ۱۹۹۴م از دانشگاه اسلامی علی‌گه به یکی از علائق او در پژوهش منابع اولیه تاریخ علم تبدیل شد.

پروفسور مایک ادموند رئیس انجمن سلطنتی نجوم می‌گوید: «ما تاریخ‌نگار نجوم بسیار توانمندی را از دست دادیم. او به خاطر نقش خود در فعالیت‌های تاریخی اتحادیه بین‌المللی نجوم و هم‌چنین نقش رهبری‌اش در کمیسیون تاریخ علم و فناوری در جوامع اسلامی (CHOSTIS)^۲ و کمیسیون تاریخ نجوم باستانی و سده‌های میانه (CHAMA)^۳ در یاد خواهد ماند. این فقدان را به خانواده، دوستان و همکارانش تسلیت می‌گوییم.»

فعالیت‌ها و دستاوردها

آثار او در زمینه‌های مربوط به زهره و حرکت آن، خورشید، نجوم در سرزمین‌های اسلامی سده‌های میانه و نجوم هند مورد استناد زیادی قرار گرفته است. او به دریافت بورسیه هومبولت از بنیاد هومبولت برای کار در آلمان نائل شد. او در تألیف و ویرایش چندین کتاب از جمله درباره قطب‌الدین شیرازی، ابن باجه و زیج مشارکت داشته است.

کتاب‌ها

۱- تاریخ نجوم شرق

مجموعه مقالات هفدهمین همایش مشترک در بیست و سومین مجمع عمومی اتحادیه

1. International Astronomical Union.
2. Commission for the History of Science and Technology in Islamic Societies
3. Commission for the History of Ancient and Medieval Astronomy

بین‌المللی نجوم که توسط کمیسیون ۴۱ (تاریخ نجوم) در تاریخ ۲۵-۲۶ اوت ۱۹۹۷م (۳-۴ شهریور ۱۳۷۶) در کیوتو برگزار شد.

۲- تاریخ نجوم شرق. انتشارات آکادمیک کلور هلند، ۲۰۰۲.

۳- تاریخ علم در هند سده‌های میانه، انتشارات ادبیات، دهلی.

۴- مجموعه مقالات علم و فناوری در جهان اسلام، انتشارات بریولس. تورنهاوت، بلژیک ۲۰۰۲م

ارتباط با نهادهای علمی (فهرست گزیده)

۱- عضوانجمن سلطنتی نجوم (لندن) از سال ۱۹۷۲م

۲- مؤسس و دبیرکل آکادمی ابن سینا در علوم و پزشکی سده‌های میانه

۳- مؤسس و سردبیر مطالعات در تاریخ پزشکی و علوم (۱۹۸۵-۲۰۰۰م)، جامعه همدرد، دهلی‌نو

۴- مؤسس و سردبیر خبرنامه آکادمی ابن سینا، علیگره

۵- دبیر کمیته هندی اتحادیه بین‌المللی تاریخ و فلسفه علم

۶- رئیس کمیسیون تاریخ و فلسفه علم و فناوری در تمدن اسلامی (۱۹۹۳-۱۹۹۷م)

۷- رئیس کمیسیون اتحادیه بین‌المللی نجوم در تاریخ نجوم (۱۹۹۴-۱۹۹۷م)

۸- رئیس کمیسیون اتحادیه مشترک بین‌المللی تاریخ نجوم (IUHP) (۱۹۹۷-۲۰۰۰م)

۹- رئیس کمیسیون اتحادیه بین‌المللی تاریخ و فلسفه برای تاریخ نجوم باستانی و سده‌های

میانه، در ۲۰۰۱-۲۰۰۵م و انتخاب مجدد در ۲۰۰۵-۲۰۰۹م

۱۰- ارزیاب منتخب اتحادیه بین‌المللی تاریخ و فلسفه علوم از ۱۹۸۹-۱۹۹۳م و انتخاب

مجدد ۱۹۹۴-۱۹۹۷م

۱۱- نخستین معاون رئیس اتحادیه بین‌المللی تاریخ و فلسفه علم

۱۲- رئیس منتخب کمیسیون تاریخ نجوم باستانی و سده‌های میانه

انصاری چند بار به ایران سفر کرد و مقاله‌هایی از او در حوزه تاریخ نجوم هند در دانشنامه جهان

اسلام چاپ شده است (غلامحسین جونپوری، جی سینگ، خیرالله‌خان مهندس).

او در واپسین سال‌های عمرش روی زیچ فارسی راجه سینگ سوانی (زیچ جدید محمدشاهی)

کار می‌کرد و قصد انتشار آن را داشت.

یادش گرامی باد.

